

zeker vergemakkelijken. Want de Antirevolutionaire mannen weten natuurlijk wel dat vrouwen een andersoortige leiding noodig hebben dan mannen. Misschien zoeken zij nog naar een goede methode, gevonden hebben zij die in elk geval nog niet. Vrouwen zullen noodig zijn om in dezen het spoor te wijzen.

Zooals het nu gaat, gaat het althans niet naar wetsch.

Onwillekeurig vragen we ons immers af, of het b.v. wel in de Antirevolutionaire lijn ligt, ja, of het zelfs niet geheel in strijd is met ons beginsel, dat thans op de Deputatenvergadering een vrouw hier en daar een zetel inneemt, die op een man veroverd moet worden?

Geen plaats voor haar, tenzij deze eerst door den man moet worden ontruimd!

Dus de vrouw in plaats van den man?

Neen, als het niet anders kan dan zoo — dan behoort zij daar niet.

Geen wonder, dat de man haar bij een dergelijke regeling met een schuin oogje aanziet en voor een ongewenschte indringster houdt!

ANTHONIA MARGARETHA.

Vrouwenogen zien veel en vrouwenharten voelen diep.

Antonia Margaretha is nog niet uitgesproken.

De volgende week krijgen we het slot.

K. D.

WIJSBEGEERTE.

In de school der wijsbegeerte.

XXXII.

De beteekenis van Kant.

De wetenschap, de moraal en de kunst, zijn de drie groote gebieden, die tezamen vormen het geestelijk der cultuur.

De wijsgeeren (voorzoover zij in grooten stijl de wijsbegeerte beoefenen, namelijk door het opstellen van een alomvattende wereldbeschouwing) treden dat rijk binnen als kroonpretendenten.

Het recht van erfopvolging heerscht hier niet. Evenmin komt iemand op den troon door kracht of geweld. De genius, die hier de menschen tot „vorsten" maakt, heet genie.

Kant was zulk een cultuur-vorst, die jure suo regeerde, niet omdat hij de heerschappij zocht (hij-zelf was tevreden met de nederige functie van den knecht, die zijn meesters de fakkel vooruitdraagt!), niet omdat hij wilde, maar omdat het moest. Het werk kroonde den meester.

Emerson noemde de groote mannen der geschiedenis; vertegenwoordigers der menscheit. Zij zijn,

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXXX.

Daarop volgden onderscheidene toespraken en een korte dankzegging. En hiernede verklaarde Dr Kuyper deze plechtigheid voor gefindigd en de Vrije Universiteit geopend te zijn.

Het was een indrukwekkende plechtigheid. Het flauwe matte licht van een somberen najaarsdag viel door de hooge vensters der gothieke bogen van de antieke kathedraal. Maar die tint verhoogde den statelijken ernst der eiken koorwanden, waarbinnen het marmeren praalgraf van Michiel De Ruyter herinnerde aan onze nationale worsteling om de vrijheid.

Met den rug tegen het prachtige koperen scheidshek stond Dr Kuyper op een sierlijk spreekgestoelte daar in zijn volle kracht. De meeste aanwezigen hadden sinds lang niet de gelegenheid gehad, hem te hooren. Maar nog bleek hij dezelfde begaafde redenaar, als toen hij de kerken der hoofdstad vulde of ook een wederhoorige Tweede Kamer tot luisteren wist te dwingen. „Hoe werd de Nederlandsche taal gekneed tusschen die krachtige vingers! Hoe werden de volzinnen door elkaar heengewrongen en gebogen zonder dat het oor in verwarring of de geest op een dwaalspoor werd gebracht. Er zijn periodes in de oratie van dezen Rector Magnificus die naar het ciseleerwerk van een Vulkanaan doen denken", A. G. van Hamel.

Terwijl Dr Kuyper nog stond te spreken, kon men zijn rede in den lande reeds lezen. Hij had gezorgd, evenals dat ook later zijn gewoonte was, dat ze op den dag zelf, waarop hij ze uitsprak, reeds in druk verscheen.

En ook aan het uiterlijk was alle zorg besteed: kwarto formaat; zwaar, onafgesneden papier; een grijze omslag met roode en zwarte letters.

De Gispens schreef daarover aan zijn „vriend in Jeruzalem" 'n beetje ondeugend:

Zelfs het uiterlijk der redevoering prikkelt de verbeelding, en voert terug naar lang vervlogen tijden. Zij vertegenwoordigt het fijnste en nieuwste wat thans op het gebied der boekdrukkunst geleverd wordt. Het gaat weer naar het oude terug. Het schijnt dat we aan 't eind zijn, en nu weer van voren af beginnen.

Verbeeld u een klein folio formaat, van best. oud-Hollandsch handpapier; met ruwe, onafgesneden kanten, een licht grijze omslag, niet ongelijk

volgens hem, de organen, waarvan de tijdgeest zich bedient, de mond van de ziel der menscheit.

Dit is waar, — in het rijk der cultuur is de vader-koning tegelijk kind van zijn tijd.

Maar ook heeft Carlyle recht de groote denkers de helden der menscheit te noemen, omdat ze vooropgaan, baanbreken, en nieuwe gebieden veroveren.

De filosoof, die niet anders doet dan samenvatten, reproduceeren, wat de voorgelachten en zijn tijdgenooten dachten, heeft niet veel meer beteekenis dan de schatbewaarder van het paleis. Kuno Fischer b.v., de onovertroffen, congeniale schrijver van de „Geschichte der neuern Philosophie", is van deze, op hun terrein hoogst verdienstelijke, schatmeesters, een schitterend type.

Maar Kant is het type van een cultuur-leider, door het ontsluiten van nieuwe wegen, en het verjongen van oude gedachten.

Laat ons trachten van zijn beteekenis voor de drie genoemde terreinen de hoofdzaak weer te geven.

Daar is eerst het terrein van het weten.

De beteekenis van Kant voor de wijsbegeerte als wetenschap is, dat hij een nieuwe ken-kritiek schiep. Hij verlegde het zwaartepunt van het object naar het subject. Voor hem was de voornaamste vraag niet: Vanwaar de wereld? — maar: Vanwaar de kennis? Het belangrijkste probleem was voor hem niet het ontstaan der dingen buiten, maar het ontstaan der wetenschap in het menschelijk subject.

Nu is het waar, dat Kant dit probleem niet heeft opgelost. Sommige enthousiaste volgelingen hebben gemeend, dat, met Kant, dit deel der filosofie volmaaktelijk afgesloten was. Thans is er niemand meer, die dit durft beweren. Maar de blijvende verdienste van Kant's kentheorie is, dat zij ons geleerd heeft hetgeen men vroeger naïef en kritiekloos aanvaardde tot een probleem te stellen, en wel zoodanig, dat dit vraagstuk tot op den huidigen dag de kern-vraag der wijsbegeerte gebleven is. Kant heeft den modernen geest aan het werk gezet, aan het moderne denken een stoot gegeven in zekere richting, en aan dezen impuls ontkomt niemand, die den geheimzinnigen tempel van de wijsbegeerte binnentreedt.

Al neemt men nu aan, dat Kant het probleem zelf niet heeft opgelost, dan is toch dit ontdekken van het onbekende op zichzelf reeds een belangrijke kennis. De wijsbegeerte is immers voor een groot deel bewustwording van het onbegrepen, de opmarsch naar het mysterium magnum (het groote raadsel). Wie het probleem ziet, waar anderen niets als vanzelfsheid zien, is een ziener. Kant heeft dus in dit opzicht het men-

aan hetgeen de Apeldoorsche papiermakers „autbiendsela" noemen, een grof soort papier dat men om de pakken doet om het fijne niet te beschadigen; de kant zoo ruw als het vel van de villen genomen is; met een voorkomen dus als de Nazireër gehad zal hebben, op wiens hoofd schaar noch scheermes kwam!

De titel: „Souvereiniteit in eigen kring", het woord: Vrije Universiteit, en de naam des redenaars zijn met ouderwetsche, roode letters gedrukt. De variatie van rood, zwart en licht grijs, doet het oog weldadig aan. Daar zit leven in, evenals in de menschen van de 16e eeuw.

Het is alles rocooco, het opnieuw in de mode komend ouderwetsche.

Van de rede zelf kan ik u niet veel schrijven. Daar is geen beginnend aan! Een kunststuk van ongemeene waarde, overweldigend schoon, ziedaar alles wat ik zeggen kan.

Reeds de hoofdgedachte: „Souvereiniteit in eigen kring", doet elk Gereformeerd hart opspringen. De inhoud is voor ons, die in de Gereformeerde gedachtenwereld zijn opgegroeid, volstrekt niet nieuw. Maar het krachtige idealisme en meesterschap over den vorm is weglepend en geheel geschikt om bewondering af te roepen voor een pogen, dat in waarheid stout mag heeten, eerbied te gevoelen voor den man, die een geestkracht toont te bezitten, zooals God slechts zelden aan een menschenkind gaf.

Iemand die zoo hetgeen hij voorstaat weet te verdedigen en op het terrein van het openbare leven weet in te leiden, is waard dat hij succes hebbe!

In het Feestnummer van De Heraut, bij de stichting der Vrije Universiteit verschenen¹⁾, vindt men verder het „ceresaluut van de pers" in vijf kolommen uitvoerig medegedeeld. Eigen Haard huldigde de V. U. door juist nu een portret van den Rector der School op te nemen met bijschrift van Mr L. W. C. Keuchonius.

Later verschenen nog de volgende tijdschrift-artikelen: Gewijd en ingewijd, door A. G. van Hamel, Los en Vast, 1880, blz. 412—439. Bedenklijke Leuzen, door J. T. Bujs, De Gids,

¹⁾ Dit Feestnummer bevatte o.m. de volgende dichtregelen:

O, Volk van God, dat zinkt in amaad, door trouwverbreking,
Maar, in dien amaad gezelt, weer goede diend', met anekking,
Aanriep der Vaders God: „o God! stuit de ontzetting
Van zielevastheid, van Uw Kerk, van 't vaste Woord!"
..... God heeft gehoord!
Uit deernis met uw amaad, schook u Zijn trouw deed'
[stichting.]

schelijk bewustzijn verhoogd, en het menschelijk weten verrijkt. Wij weten nu, dat bij het wijsgeerig onderzoek van de wereld de rede zelf hetgeen de zintuigen waarnemen tot kennis maakt, door de haar ingeboren eigenschappen, door de haar aangeboren begrippen. Minstens even belangrijk als de waargenomen werkelijkheid is de inwonende werkelijkheid. De mikrokosmos (kleine wereld) in den menschelijken geest is even grootsch, even wonderbaar en aandachtwaardig, als de makrokosmos (grootte wereld), waarin wij leven.

Door het constateeren van het feit, dat het subject zelf het, door de zinnen gewonnen, denkmateriaal tot kennis construeert, heeft Kant de onbegrijpelijkheid en oppervlakkigheid van het sensualisme en materialisme duidelijk aan het licht gebracht. De sensualisten en materialisten gronden de kennis uitsluitend op wat zij ervaring believen te noemen. Kant toonde aan, dat de menschelijke geest tot ervaring maakt wat de materiële aanraking met de wereld in de zintuigen heeft gewekt.

Ook voor ons, die de openbaringswaarheid tot grondslag leggen van de wijsbegeerte, is Kant's ontdekking van beteekenis. Zij verheldert en verdiept ons inzicht in de waarheid, dat de mensch door God gemaakt is als het middelpunt, de samenvatting en de bekroning, van zijn schepping. Tegenover de materialistische natuurwetenschap, die den mensch beschouwt als een product der natuur, als een orgaan, waardoor de natuur zichzelf beschouwt en tot haarzelf inkeert, heeft Kant's leer, die den mensch, met zijn transcendentiaal analyserende rede (in zeker opzicht zelfstandig) zijn wereldbeeld scheppend, tegenover de natuur stelt, iets bekorends en verheftends. Wij zijn in deze wereldbeschouwing, die in wezen een mensch-beschouwing is, den mensch als den profeet-koning, aan wiens voeten God alle dingen gelegd heeft (Ps. 8); wij zien in hem den mensch, zijnde van Gods geslacht,.... ook na zijn val (Hand. 17:29)!

..

In Kant's zedeleer komt dit nog klaarder uit. In tegenstelling met de rationalisten, zoekt Kant het diepste wezen van den mensch niet in het verstand; in tegenstelling met de romantici zoekt hij het niet in het gevoel; maar in den wil, al noemt hij dien wil dan ook praktische rede.

Zonder nu te beslissen over de theologisch-psychologische vraag inzake het primaat van verstand of wil, moeten wij erkennen, dat de filosofie er wezenlijk bij wint, wanneer zij de zedeleer niet uit rationalistische begrippen, maar uit de inner-

1881, blz. 118—160. De Vrije Universiteit te Amsterdam, door Montanus, De Tijdspiegel, 1881, blz. 18—29. Op den drempel der „Vrije Universiteit", door J. Beelaerts van Blokland, De Economist, 1881, blz. 1—22. Bij alle bezwaren, die men tegen Dr Kuyper en zijn Stichting had, was men toch vrij algemeen van gevoelen, dat er uit de stichting der Vrije Universiteit te veel geestdrift en offervaardigheid sprak, om er de macht van het beginsel en de wilskracht der overtuiging in te miskennen.

Alleen de Kroniek van Dr Bronsveld was gespeend aan alle waardeering. Hij betuigde zijn diepe smart om het verrijzen dezer Hoogeschool. Zie Stemmen voor Waarheid en Vrede 1880, blz. 570. Vergelijk daarmee ook het Ingezonden Stuk van Ds J. A. P. Ris Lambers in De Heraut, nr 152.

Verder bepaalde de kritiek over de opening der V. U. en het daarbij gesprokene zich meest tot futiliteiten als een aanmerking op de toga's, op het Minervasymbool van den pedelstaf en op het drinken van een glas wijn aan den feestdich. Elk dezer punten werd nu in De Heraut toegelicht. Bij deze gelegenheid ontglipten aan Dr Kuyper's pen de woorden: „Bij den chocolade-ketel en de water-en-melkkaraf kweekt ge geen geslacht van kloeke Calvinisten" (nr 154); waartegen van de zijde der geheelonthouders een protest inkwam (nr 157).

Dr Allard Pierson bracht in het Handelsblad tegen Dr Kuyper's rede als bezwaar in, dat hij zijn hoofdstelling niet uit Bijbel of Institutie had be-wezen, maar als een gewoon rationalist alleen door dialectiek had gevonden, waarop Dr Kuyper uitvoerig repliceerde in De Heraut, nrs 156, 157 en 158.

Nog zij hier medegedeeld, dat in de Debating Society der Leidsche studenten op Woensdag 2 Februari 1881 door den heer C. A. Vaillant de volgende stellingen verdedigd werden:

I. Met grond wordt door Dr A. Kuyper het goed recht bepleit van „Souvereiniteit in eigen kring".

II. Souvereiniteit in eigen kring, i.e. vrijheid van elken levenskring binnen het gebied der groote menschenmaatschappij, belemmert echter geenszins de heerschappij der staatsoverheid.

III. De Vrije Universiteit te Amsterdam verdient waardeering als zijnde een protest

a. tegen centralisatie op alle gebied.

b. tegen het veldwinnend materialisme in den slechtsten zin.

lijke gestel

Vooraf v

ginsel en

In de E

aan een e

heidsbegi

moraal de

handeling

voor mijz

Kant sel

in de mor

mijn daad

wet. De

doen om d

De ware

riteit van

vervallen

Dit begi

geringel

weten los

precies he

wanneer h

de gezin

merk van

Jezus ze

die zal va

(Joh. 7:15)

Weliswa

gehoorza

van de ha

hij schuld

nog een o

schende p

gehoorza

Welke b

moraal he

met een e

scheliken

alle mor

meene. In

of de ster

vraag gest

neer alle

Inderdaa

logie haar

En ook

leer betel

ding gaf

zijn mor

voedings

lust- en c

dat de op

het opwek

van de l

afschrikt

het angst

voeding m

het kind

hoorza

den wil v

aan den p

Men moge

noemen, r

kenis voo

(De gesc

„Scha

Na tie

delde over

ten beslui

gelijksorti

ley.

Gelijksoc

is er soms

schrijft ov

ling en b

haar werk

Ook zij s

lien van v

maar de

ook zij l

uit Franc

rigs er aa

geheel pas

Naast pia

mers tapis

oorsprong

Woningen

maar dat

geheel lev

Reeds e

tin label

van L. E.

schriften

„Christelij

in den bu

van haar

scheen. M

van het 'g

stelling w